VERSURI FĂRĂ POEZIE

DE

GABRIELA GEROTA

Cu umorul său caracteristic, Heine obișnuia să spună : „Sînt printre primii bărbați ai veacului, de vreme ce m-am născut în noaptea anului nou 1800". Data nașterii sale a fost dezmințită ulterior, cuvintele sale însă nu. Heine a rămas printre cei mai de seamă poeți ai tuturor veacurilor.

Cu toate acestea, pînă în 1920, în Germania nu a existat nici un monument, nici o stradă care să-i poarte numele. În Düsseldorf, orașul său natal, s-a construit după multe șovăieli, o fîntînă ornată cu motive din Lorelei. Atît ! Și aceasta nu reprezintă decît cea mai mică nedreptate din cîte i s-au făcut lui Heine.

Poeziile lui Heine au fost traduse la noi pînă acum în mod sporadic. Prima traducere o datorăm lui Iosif Many, care în 1846 traduce o poezie în *Foaia pentru minte, inimă și literatură* a lui Gh. Bariț. Urmează alte traduceri, apărute în *Familia* din Oradea, semnate de Iosif Vulcan, P.Dulfu (1881), Const. Brăileanu, Al. Macedonski (1888) etc. Nic. Skelitti, Grigore Haralamb Grandea, Teodor Ștefănoiu, O. Carp, Gheorghe din Moldova reușesc să facă unele traduceri atît de bine, încît ele sînt reproduse chiar în manualele școlare și în revistele de seamă ale vremii. La începutul secolului nostru, Ștefan O. Iosif își publică prima culegere de traduceri din poeziile lui Heine și cu ele lirica heineiană își găsește definitiv calea către inima cititorilor romîni. Multe din poeziile lui Șt. O. Iosif au rămas încă neegalate în frumusețe. Au urmat apoi foarte meritorii traduceri semnate de A. Toma, B. Nemțeanu, Lazăr Iliescu, Emil Dorian.

În 1956 apare la noi o culegere de proporții nemaiîntîlnite. Într-un volum de 650 de pagini găsim spicuiri din întreaga producție lirică, precum

BDD-A10404 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:37 UTC)

și poezii cu caracter satiric și politic. Realizarea este într-adevăr mare, cu atît mai mare, cu cît poeți foarte dotați și-au dat contribuția, tălmăcind într-o limbă sensibilă și colorată gîndirea scînteietoare a lui Heine. Acești poeți romîni au înțeles de multe ori nu numai ideea heineiană, ci și intenția ei, nu numai imaginea heineiană, ci și nuanța ei.

Dar nu despre aceștia va fi vorba. Oricît ar părea de nedrept, în rîndurile de față ne propunem să semnalăm numai scăderile culegerii, scăderi atît de flagrante, încît se pune cu toată seriozitatea problema traducerilor în general. De bună seamă că versificatorii primesc traduceri brute, în proză, care nu sînt făcute cu destulă competență. Dar atunci exigențele editurii față de confruntarea textelor trebuie să fie mai mari. Urmările necorespondenței dintre traducere și original sînt de-a dreptul penibile. Iată-le.

În poezia *Regele Urechilă I*, versul: „Verunglimpft habt mein Regiment", care înseamnă „Mi-ați făcut de-ocară guvernarea", este tradus de Nina Cassian cu: „Mi-ați făcut de-ocară un regiment întreg". Necunoașterea termenului figurat al lui „Regiment" este cu atît mai regretabilă, cu cît în poezie nu este vorba de nici un regiment, iar versul astfel tradus, stîrnește uimire.

În poezia *Don Ramiro*, versurile: „Deine Worte treffen bitter! Bittrer als des Spruch der Sterne! Die da spotten meines Willens", înseamnă „Cuvintele tale dor amarnic, mai amarnic decît hotărîrea stelelor, care-mi nesocotesc voința" și nu „Vorba ta adînc mă doare! Cu blestem față de stele / Îmi batjocorești credința", așa cum a tradus poetul Adrian Maniu, înlocuind ideea originală cu alta.

Același poet a tradus *Noaptea la țărm*. Lăsînd la o parte faptul că traducătorul a redat în versuri clasice o poezie scrisă în versuri libere, traducerea mai prezintă și alte surprize. Astfel, întîlnim imagini care nu figurează în textul original, dintre care „fata cu șolduri de lăcustă" ni se pare cea mai puțin potrivită. Dar nici imaginea cu care debutează poezia nu este aceeași cu cea evocată de Heine: „Und über dem Meer platt auf dem Bauch, / Liegt der ungestaltete Nordwind" a fost redat prin: „De-alung prin văzduhuri — *ținîndu-se de pîntec* — /Năstrușnicul crivăț hăulește-n cîntec". În realitate versurile înseamnă: „Vîntul de Nord, cel diform, s-a așternut pe mare pe burtă", dar aceasta simplu, fără să hăulească ținîndu-se de pîntec, imagine bizară, trebuie să mărturisim. Cu totul neobișnuit ni s-a părut și ca opt versuri vibrante să se încheie fără subiect și fără predicat: „Între timp, pe cărarea bătută de valul pierzării / Întrecînd jilavele prunduri glodoase, / Străbătînd tărîmul restriștei fioroase, / Răzbind prin înverșunata urgie / Cu inima dîrje — pe calea tîrzie, / Cu inima mai cruntă decît valurile și vînturile / sub pasul

BDD-A10404 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:37 UTC)

lui scrîşnind zdrumicate scoicile / Şi licurind, scînteierile fugare / Dar înaintează în cutezare ... " etc.

Din cauza necunoaşterii termenilor se denaturează textul iniţia aşa cum s-a întîmplat în poezia *Fresco—Sonet lui Christian S*, unde Mih Cosma a redat cuvîntul „Bub" cu „mucos zălud" şi nu cu celălalt se al lui „Bub", care e „ticălos, mişel", sens cerut de context.

La fel şi în poezia *Trubadurii* el traduce „Schild" şi „Schwert prin acelaşi termen, deşi cele două cuvinte nu au nimic comun: „Un die Kunst dient ihm zum Schilde / Und das Wort, das ist sein Schwert în romîneşte: „Arta îi serveşte drept scut, iar cuvîntul drept sabie Mihail Cosma însă spune: „Arta, paloşă aleasă / Iar cuvîntul : pal viu". Oare nu se ştie că „Schild" înseamnă „scut"?

Nu se ştie că „Helgolander" sînt „Helgolanzi", adică locuitor insulei Helgoland şi deci nu se poate traduce cu „Goelanzi", care înseamn „pescăruşi"? De ce atunci Argintescu-Amza traduce versul: „W Schwanenzüge schifften vorüber / Mit schimmernden Segeln die Helgolan der", care înseamnă „Helgolanzii navigau cu pînze lucitoare, ca un şir d lebede", prin „Ca lebede mici, pluteau goelanzii / Vîntrele, o clipă, lucind

Nu se ştie că „Zuckererbsen" înseamnă mazăre dulce şi nu cofeturi De ce atunci versul „Ja, Zuckererbsen für jedermann / Sobald die Schote platzen", care înseamnă „Da, mazăre dulce e pentru toţi, de îndată c plesnesc păstăile" a fost redat de Ion Marin Sadoveanu prin „Da, cofeturi pot fi pentru toţi, „Păstăile" doar să plesnească"? În felul acest păstăile, puse de traducător în ghilimele (luate probabil în sens figura nu explică ideea, ci o încurcă. (*O poveste de iarnă* — p. 516).

În *Cîntece despre facerea lumii*, în romîneşte de Nina Cassian, găsi versurile: „Trei sute de ani a fost s-aştept! Şi să gîndesc, cu rost şi miez Ca cel mai bun doctor în drept / Mărunţii purici să-i creez", din ca reiese că Dumnezeu, cel mai bun doctor în drept, a gîndit cum să creez puricii. Ideea originală este însă, că Dumnezeu s-a gîndit „cum să cre cel mai bine pe doctorii în drept şi chiar puricii cei mici". Versurile sun astfel: „Ich hab allein dreihundert Jahre / Tagtäglich drüber nachg dacht, / Wie man am besten Doktores Juris / Und gar die kleine Flöhe macht".

Nimeni nu poate cere traduceri servile. Nimeni nu spune ca di scrupulozitate faţă de exactitatea traducerii să se redea de pildă fraza „Toute ma réponse est dans ces quatre syllabes : Vous en mentez !" prin „Tot răspunsul meu stă în aceste patru silabe: minţi!", aşa cum atît d savuros povesteşte Barbu Lăzăreanu în una din scrierile sale.

Dar între o traducere grotesc de fidelă şi o colaborare cu autor este o deosebire. Şi totuşi colaborare şi nu traducere se numeşte atun cînd redai versuri ca acestea: „Nachtigall! Auch dich schon hör ich,

BDD-A10404 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:37 UTC)

Wie du flötest selig trübe / Schluchzend langgezogne Töne / Und dein Lied ist lauter Liebe", care înseamnă „Privighetoare ! Şi pe tine te aud, cum cînţi de trist şi dulce, suspinînd în sunete prelungi, iar cîntul tău e numai dragoste", cu „Te ascult privighetoare, / Pradă unei vechi uimiri / Cît de nou struneşti în zare / Imnul veşnicei iubiri !" După cum se vede, în textul original nu este vorba de nici o veche uimire, de nici o nouă strunire şi nici de veşnică iubire (p. 164) (în romîneşte de Tudor Bogdan).

La fel de arbitrar a redat şi Romulus Vulpescu versurile : „Lebe wohl du heilge Schwelle / Wo ich sie zuerst geschaut". Ele înseamnă : „Bun rămas sfîntă prispă, unde am văzut-o pentru prima oară" şi nu „Între casele-ţi cărunte ! Răsăritu-mi-a din umbră" (p. 17).

În poezia *Unei cîntăreţe* versul : „Die Ritter steigen aus der Gruft", care înseamnă „Cavalerii ies din mormînt", a fost tradus de Mihail Cosma prin : „Vitejii-nvie din cavouri / *Călări pornind ca şoimii-n zbor*". Ne întrebăm dacă traducătorul are dreptul să adauge versuri întregi de la el ?

Acelaşi poet traduce versul : „Aber wohl niemals liebten die Horen" prin „Nu v-am iubit nicicînd voi ore grele", cînd în realitate ele înseamnă „Dar nicicînd Horele n-au iubit" (p. 16).

Heine este recunoscut pentru imaginile sale poetice, simple, fireşti. Chiar fără a avea sub ochi textul original, ştim că versuri ca acestea nu pot fi ale lui Heine : „(Lacrimile) Le beau din alba mîna ta / *Cu lacrimi să mă sături*". Heine spune simplu : „Am sorbit lacrimile de pe mîna ta albă" Atît ! („Ich hab von deiner weissen Hand die Tränen fortgetrunken"). Mai departe citim : „De atunci mi-e duhul mistuit de o lingoare" pentru „Die Seele stirbt vor Sehnen", adică „Sufletul se mistuie de dor" (p. 75) (Traducere de Ion Frunzetti).

Tot nepoetică ni s-a părut şi traducerea — hai să zicem romînească : „Alunecă-n sus, alunecă-n jos / *În straniul lor fel liniştit*" („Sie schweben auf, sie schweben ab / In seltsam fremder Weise") (*Întîlnire*, p. 218).

În *O poveste de iarnă* citim la p. 516, în tălmăcirea lui Ion Marin Sadoveanu : „Şi chiar de popimea n-o blagoslovi / *Femei tot au bun căsnicii*". Despre versurile acestea ce să mai spunem : nu le-am înţeles în nici un chip. Ele sînt pentru : „Und fehlt der Pfaffensegen dabei / Die Ehe wird gültig nicht minder", adică : „Chiar dacă lipseşte binecuvîntarea popilor, căsătoria este la fel de valabilă".

În aceeaşi poezie, la p. 519 citim : „Pierdut-am o oră pe străzi hoinărind / Prin tîrg şi-anosteala lui toată". Termenul de „anosteală" ne-a fost pînă în prezent necunoscut.

Inadmisibile sînt greşelile gramaticale din antologia aici discutată. Iată unele exemple : „Cumplit de *falsă* fanfara suna" (p. 535). Este clar că *fals* este aici adverb şi deci nu poate fi acordat ca un adjectiv.

BDD-A10404 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:37 UTC)

Sau: „N-am rîvnit să-nmoi înghețu-i / Inimii-ți prin plîns o vaer / Lîngă tine-am vrut să viețui / Respirînd același aer" (p. 17, tălmăcirea lui Romulus Vulpescu). Pronumele *i* din „înghețu-i" es aici greșit pus, fiindcă nu înlocuiește nimic.

Nu ar fi de mirare dacă după lectura unor asemenea traducer cititorul romîn s-ar îndoi de valoarea reală a poeziilor lui Heine.

BDD-A10404 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:37 UTC)